

DOI: [10.32702/2307-2156-2021.7.30](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.7.30)

УДК 351.773

П. О. Фесянов,

*к. держ. упр., доцент кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності, Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0003-0481-4186*

С. С. Хомуїло,

*студентка II курсу, група ДСз-21м спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0002-3558-2632*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУТНОСТІ ОРГАНІВ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ПОБУДОВИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ВЕРТИКАЛІ

P. Fesianov

*PhD in Public Administration, Associate Professor of the Department of Public Administration,
Documentation and Information Activity, National University of Water Management and
Environmental Sciences*

S. Khomuilo

*Student, group DSZ-21m specialty 281 "Public administration and administration", National
University of Water Management and Environmental Sciences*

TRANSFORMATION OF THE ESSENCE OF THE JUSTICE OF UKRAINE ON THE WAY OF EUROPEAN INTEGRATION AND THE CURRENT STATE OF CONSTRUCTION OF THE MANAGEMENT VERTICAL

У статті проаналізовано історію становлення інституту юстиції в Україні. Визначено вплив радянського періоду в історії України на інституційні та функціональні особливості системи органів юстиції. Подано авторське визначення поняття «юстиції» на різних етапах незалежності України, зокрема в 2010 та 2020 роках. Досліджено процес трансформації сутності органів юстиції України, визначено причини відходу від ототожнення понять «юстиція» та «правосуддя», проведено аналіз основних інституційних складових поняття системи юстиції в сучасному розумінні та змінами повноважень основних органів влади у сфері юстиції на шляху Євроінтеграції України. Проведено аналіз сучасного стану побудови управлінських вертикалей в системі державного управління органів та установ юстиції України, визначено негативний вплив відсутності уніфікованого принципу побудови ієрархічності підпорядкування. Проілюстровано систему підпорядкування по ключових сферах діяльності органів юстиції, зокрема системи органів державної виконавчої служби, органів реєстрації актів цивільного стану та установ нотаріату.

In the conditions of democracy development, observance of human rights and freedoms, creation of a proper and effective national legal system becomes one of the main tasks of the state. To implement this task, a number of bodies and institutions are involved, among which the importance and role of

the judiciary is gradually increasing, which is closely related to the understanding of the need for holistic and purposeful performance of state functions to regulate and establish the rule of law. legality, openness and transparency, accountability and accountability.

Current trends of strengthening the status of justice bodies in European countries, their integration into the forms of international cooperation pose a task to Ukraine, which is to define clear guidelines for the development of the justice system, taking into account international legal standards and recommendations. The study of the model of public administration of justice in Ukraine during the period of independence and during the European integration processes, helps to identify positive trends in reform and the main gaps in the construction of the management model.

The article analyzes the history of the establishment of the Institute of Justice in Ukraine. The influence of the Soviet period in the history of Ukraine on the institutional and functional features of the system of justice is determined. The author's definition of the concept of "justice" at different stages of Ukraine's independence, in particular in 2010 and 2020, is presented. The process of transformation of the essence of justice bodies of Ukraine is investigated, the reasons of departure from identification of concepts "justice" and "justice" are defined, the analysis of the basic institutional components of concept of justice system in modern sense and changes of powers of the basic authorities in the field of justice on Ukraine's European integration is carried out. The analysis of the current state of construction of management verticals in the system of public administration of bodies and institutions of justice of Ukraine is carried out, the negative influence of absence of the unified principle of construction of hierarchy of subordination is defined. The system of subordination on key spheres of activity of justice bodies, in particular the system of bodies of the state executive service, bodies of registration of acts of civil status and institutions of notary is illustrated.

Ключові слова: юстиція; органи юстиції; органи Міністерства юстиції; функції; управлінська вертикаль; схема підпорядкування.

Key words: justice; bodies of justice; bodies of the Ministry of Justice; functions; management vertical; scheme of subordination.

Постановка проблеми. В умовах розвитку демократії, додержання прав і свобод людини, створення належної та ефективної національної правової системи стає одним із головних завдань держави. Для реалізації цього завдання залучено ряд органів та інституцій, серед яких поступово збільшується значення і роль органів юстиції, що тісно пов'язано з розумінням необхідності цілісного та цілеспрямованого виконання державної функції з упорядкування та утвердження верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, законності, відкритості і прозорості, відповідальності та підзвітності.

Сучасні тенденції посилення в країнах Європи статусу органів юстиції, їх інтеграція у форми міжнародної співпраці ставлять перед Україною завдання, яке полягає у визначенні чітких орієнтирів розвитку системи органів юстиції з урахуванням міжнародно-правових стандартів і рекомендацій. Дослідження моделі державного управління органами юстиції в Україні в період становлення незалежності та в час Євроінтеграційних процесів, сприяє визначенню позитивних тенденцій реформування та основних прогалів в сфері побудови моделі управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами державного управління органами юстиції займаються багато вчених. Так, історію виникнення органів юстиції на території України досліджували О. Гончаренко, Б. Гук, А. Бандурка, А. Гель, М. Мельнік, А. Заєць, І. Ємільянова, Л. Скомороха. Окремі етапи інституалізації органів юстиції України досліджувались такими вченими, як О.С. Бадалова, І.П.Козінцев, С.В.Оліференко, С.Є.Тюрін. Питанням особливостей державного управління в галузі юстиції приділяли увагу такі вчені, як Л.Р. Біла-Тіунова, Ю.П.Битяк, С.В.Ківалов., В.К.Колпаков, Ю.А.Тихомиров. Але з огляду на те, що органи юстиції в Україні продовжують реформуватися, проблема особливостей державного управління органами юстиції потребує подальшого дослідження і пошуку шляхів його удосконалення.

Мета статті. Дослідження процесу трансформації сутності органів юстиції України, визначення причини відходу від отождолення понять «юстиція» та «правосуддя», аналіз основних інституційних складових поняття системи юстиції в сучасному розумінні та зміна повноважень основних органів влади у сфері юстиції на шляху Євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Поняття юстиції має дуже глибокі корені в українській історії. Зародження даного поняття відбулося ще за часів Київської Русі. На кожному етапі розвитку української державності поняття

юстиції, його сутність та функціональне призначення змінювалося та удосконалювалося. Значний вплив на ці процеси здійснювали сусідні держави та територіально-політична приналежність українських територій.

Формування системи юстиції у сучасному розмінні відбувалося за часів Української Народної Республіки. У той час вся правова політика здійснювалася Міністерством судових справ, яке у 1918 році було перейменовано у Міністерство юстиції. У його складі було три судові палати, 19 окружних судів і 112 міських та повітових з'їздів мирових суддів. В той час відбувалося ототожнення понять «юстиція» та «судочинство». [7, с.128]

Основою такого розуміння сутності органів юстиції того часу було те, що у Давньому Римі Юстицією називали богиню правосуддя (її ототожнювали з грецькими богинями Фемідою і Діке), яку зображували з пов'язкою на очах, мечем і ваги. [17]

Схожі підходи до розуміння юстиції прослідковується в дисертаційних дослідженнях ряду авторів. Так, у роботах Ю. Педько та Є.Черняк юстиція розглядається переважно у якості сукупності судових органів, їх діяльності. Такі автори, як І.Коліушко та Р.Куйбіда, пропонують розглядати юстицію як судовий захист прав, свобод та правових інтересів учасників правовідносин. У свою чергу, І.Бородін розуміє під цим терміном діяльність судів по захисту прав громадян. Аналіз дисертаційного дослідження Ю. Георгієвського дозволяє отримати уявлення про юстицію як про порядок розгляду і вирішення спорів, а В.Гергелійника – у якості правового інституту, діяльність якого полягає в забезпеченні верховенства права, закону. [3; с. 20]

Власне в основу останнього розуміння сутності поняття юстиції покладено такі терміни, як «justicia» (справедливість) та «jus» (право).

Таке розуміння сутності органів юстиції була характерним для часів радянської України. В той час зміст юстиції розкривали в наступному контексті: юстиція це - сукупність судових установ і Міністерства юстиції, їх діяльність у забезпеченні охорони прав і законних інтересів державних та громадських організацій і громадян, організація роботи судів, систематизація і підготовка пропозицій щодо кодифікації законодавства.

Саме в радянський час відбувалася тотальна русифікація всіх державних інституцій, у тому числі і відділу юстиції, що існував на теренах України до 1919 року. 29 січня 1919 року відділ юстиції перейменовано на Народний комісаріат юстиції. Його правовий статус визначався положенням «Про правовий Народний комісаріат юстиції УРСР». Народному комісаріату юстиції підпорядковувалася судово-карний розшук, який пізніше був переданий до відання НКВС. Після утворення СРСР правовий статус НКЮ УРСР визначався Загальними положеннями про народні комісаріати УРСР. На НКЮ покладалося загальне керівництво судочинством. Нарком здійснював нагляд за всією судовою практикою усіх судових установ республіки. У випадку необхідності він мав право опротестувати й направляти через прокурорський нагляд до перегляду вироки і рішення судів у порядку, передбаченому судовим законодавством. У червні 1922 року до складу НКЮ було включено органи прокуратури. Нарком юстиції одночасно займав і посаду прокурора республіки. Народний комісаріат юстиції УРСР діяв у період з 1919 по 1946 роки.

У 1946 році Народний комісаріат юстиції УРСР було реорганізовано у Міністерство юстиції УРСР, яке було ліквідоване у 1963 році, а його функції було покладено на юридичну комісію при Раді Міністрів УРСР та на Верховний суд УРСР, а на місцях – обласні суди. У 1970 році діяльність Міністерства юстиції було поновлено.

Організація, діяльність і компетенція Міністерства юстиції УРСР визначалися Положенням про Міністерство юстиції УРСР від 04 вересня 1972 року. Вище вказане міністерство належало до союзно-республіканських міністерств і підпорядковувалося Раді Міністрів УРСР та Міністерству юстиції СРСР. До основних функцій Мін'юсту належали: робота по систематизації та підготовка пропозицій щодо кодифікації законодавства, керівництво правовою роботою в народному господарстві, керівництво і координація діяльності державних органів та громадських організацій з пропаганди правових знань і роз'яснення законодавства серед населення; загальне керівництво нотаріатом, судово-експертними установами, діяльністю органів ЗАГС, адвокатури, також до компетенції Міністерства юстиції УРСР входило підтримання міжнародних зв'язків із правових питань. [7, с. 130]

24 серпня 1991 року Верховна Рада прийняла історичний документ – Акт проголошення незалежності України, з якого й почався процес розбудови демократичної правової держави, який і зумовив переосмислення ролі й функцій Міністерства юстиції й призвів до кардинальних змін у його діяльності.

У цей час законодавчо були закладені основи трансформації та публічності в діяльності Міністерства юстиції України як органа державного управління, що в 90-их роках впроваджувались у країнах Західної Європи.

У 1993 році, а саме 24 грудня 1993 року, відбувся ще один крок до приведення українського законодавства та системи державного управління до Європейських стандартів. Саме в цей день було прийнято Закон України «Про органи реєстрації актів громадянського стану», відповідно до якого визначено, що систему органів реєстрації актів громадянського стану складають відділи реєстрації актів громадянського стану Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, обласних, Київського та Севастопольського міських, районних, районних у містах, міських (міст обласного значення) управлінь юстиції. [10]

Важливу роль в трансформації українського законодавства, у тому числі і законодавства, що регламентувало питання функціонування системи органів юстиції, її завдань та функцій було підписання Президентом України у серпні 1994 року Указу «Питання організації виконання Закону України "Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу". Відповідно до даного указу першим завданням Міністерства юстиції України було визначено забезпечення реалізації державної правової політики та політики у сфері адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. [8]

Ряд інших завдань, що поклалися на Мін'юст теж свідчать про проєвропейський курс, зокрема це такі завдання як: планування за пропозиціями інших центральних органів виконавчої влади законопроектної роботи та роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, координація нормотворчої діяльності центральних органів виконавчої влади та контроль за здійсненням такої діяльності; координація роботи з виконання Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

9 листопада 1995 р. Україна стала членом Ради Європи (РЄ). Основною статутною умовою для вступу країн до Ради Європи (РЄ) є визнання державою-кандидатом принципу верховенства права, її зобов'язання забезпечити права та основні свободи людини всім особам, які знаходяться під її юрисдикцією, та ефективно співпрацювати з іншими державами з метою досягнення цілей РЄ. Вступ країни до РЄ свідчить про її демократичний вибір, послідовність у проведенні реформ, спрямованих на захист прав людини та зміцнення демократичних інститутів.[1]

Унаслідок вступу України до Ради Європи 1995 року на неї було покладено обов'язок створити орган державного управління, що відповідає за виконання рішень суду, тому 1998 року було створено державну виконавчу службу України, наділену повноваженнями примусового виконання рішень судів або інших органів чи посадових осіб, що не виконані самостійно зобов'язаними особами. [11]

Після прийняття у 1996 році Конституції України розпочався процес приведення і інших нормативних актів у відповідність, тобто прийняття вже власних, автентичних нормативних актів, змістом яких є розбудова незалежної держави, відхід від радянських постулатів.

Так, Указом Президента України від 18 вересня 1996 року N 840/96 було затверджено нове Положення про Міністерство юстиції України та визнано таким, що втратило чинність, Розпорядження Президента України від 3 жовтня 1992 року N 154 "Про Положення про Міністерство юстиції України".

Відповідно до даного Положення Міністерство юстиції України визначалося центральним органом виконавчої влади, який утворює Президент України з метою організації здійснення державної правової політики. В Положенні було визначено, що Мін'юст України забезпечує виконання завдань, покладених на Міністра юстиції України Президентом України і Кабінетом Міністрів України, а саме:

- 1) надання правничих послуг;
- 2) організація та забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції;
- 3) забезпечення функціонування та розвитку системи правничих послуг;
- 4) ведення відповідних державних реєстрів;
- 5) здійснення міжнародно-правової співпраці. [12]

Тобто прослідковується зміна державного управління, а саме визначено роль Президента України відносно функціонування органу влади. Власне було визначено подвійне підпорядкування і Президенту України і Кабінету Міністрів України. Крім того зміна основних завдань покладених на Міністерство юстиції України свідчить про початок змін у системі юстиції. Зокрема найпершим завданням було визначено надання правничих послуг, чим закріплено зміну орієнтирів, зміну ролі держави для громадян, адже надання правничих послуг, за змістом і суттю, кардинально відрізняється від організації правового всеобучу населення.

Крім того, одним із завдань визначено ведення відповідних державних реєстрів та закріплено на нормативному рівні необхідність здійснення міжнародно-правової співпраці. Тобто, вже перші роки незалежності України показали вектор руху нашої держави в майбутньому, визначили орієнтиром Європу, її цінності та принципи управління. Проте таке завдання як організація та забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, що є явним пережитком радянської України ще має місце в Положенні про Міністерство юстиції України.

Проте, лише у 1997 році у новому Положенні «Про Міністерство юстиції» було задекларовано, що до повноважень Мін'юсту належить організація роботи органів реєстрації актів громадянського стану.

З 1997 року основними завданнями Мін'юсту були: забезпечення реалізації державної правової політики, підготовка пропозицій щодо проведення в Україні правової реформи, забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина, підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства, його систематизація, розробка проєктів нормативно-правових актів та міжнародних договорів України з правових питань, планування за пропозиціями інших центральних органів виконавчої влади законопроектної роботи та роботи з адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, організація виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) відповідно до законів України, організація роботи нотаріату та органів реєстрації актів громадянського стану, розвиток правової інформатизації, формування у громадян правового світогляду, здійснення міжнародно-правового співробітництва.[4, с. 16]

У зв'язку з поглибленням демократичних процесів в Україні та з метою забезпечення основних прав та свобод людини і громадянина при Міністерстві юстиції України 1998 року створено інститут Уповноваженого у справах дотримання конвенції про захист прав та основних свобод людини, який згодом перейменовано у Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини, який здійснює представництво України в Європейському суді з прав людини у разі розгляду питань дотримання нею Конвенції про захист прав і основоположних свобод та звітує про хід виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України. [16, с. 1043]

Загалом, Україна тісно співпрацювала з іншими державами світу в напрямку юстиції. Про це свідчить укладання ряду договорів та меморандумів. Серед них такі:

- Декларація про наміри щодо співробітництва в рамках правової реформи та у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції та суспільного порядку Республіки Кіпр (22 квітня 1999 року);

- Меморандум про наміри правового співробітництва між Міністерством юстиції України, Міністерством юстиції Естонської Республіки, Міністерством юстиції Литовської Республіки, Міністерством юстиції Латвійської Республіки та Міністерством юстиції Республіки Польща (1 вересня 1999 року);

- Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Португальської Республіки (13 березня 1999, м. Лісабон);

- Угода про партнерське співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Словацької Республіки (8 червня 2000 року);

- Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Угорської Республіки (9 листопада 1999 року);

- Протокол про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Естонської Республіки (10 травня 1996 року);

- Угода про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Республіки Казахстан (14 жовтня 1997 року);

- Меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у сфері юстиції між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Фінляндської Республіки (8 квітня 2005 року, у м. Гельсінкі).

Співробітництво з Європейським Союзом у сфері юстиції та внутрішніх справ є одним із головних аспектів європейської інтеграції України. Спільною Стратегією ЄС щодо України, схваленою Європейською Радою 11 грудня 1999 року, цю сферу співробітництва визначено як одну з найважливіших.

У своїй Резолюції №1346 (2003) від вересня 2003 року, Парламентська асамблея зробила висновок, що хоча Україна досягла значного прогресу в законодавчій сфері з часу схвалення Резолюції №1262 (2001), країна ще не виконала всі обов'язки та зобов'язання, які вона взяла на себе при вступі в Раду Європи, і що верховенства права в багатьох сферах ще не повністю досягнуто. [5]

В ході доповіді парламентської асамблеї Ради Європи щодо виконання Україною обов'язків та зобов'язань у 2005 році було визначено надалі покращувати умови утримання та лікування в пенітенціарних установах та місцях тримання під вартою відповідно до стандартів і рекомендацій ЄКЗК; завершити переведення Державного департаменту з виконання покарань до відання Міністерства юстиції; створити на національному рівні незалежний орган зі спостереження за місцями тримання під вартою та продовжувати позитивну практику надання дозволів на оприлюднення звітів ЄКЗК стосовно України.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17 травня 2006 року №683 „Про внесення змін до переліку центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів” було визначено, що діяльність Державного департаменту України з питань виконання покарань спрямовується та координується через Міністра юстиції. Із змісту Постанови важко зрозуміти, що мається на увазі під „координацією діяльності”, адже відповідно до Закону України „Про Державну кримінально-виконавчу службу”, яким визначено статус Департаменту, як центрального органу виконавчої влади з питань виконання покарань, між ним і Міністерством юстиції відсутні відносини субординації, ці органи є рівними.

Відповідно до нині чинного Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» взагалі чітко не прослідковується статус цього органу влади та роль і місце в системі органів юстиції України. [9]

Зміна політичної влади в Україні у 2010 році спричинила зміну вектора співпраці і реформування. Період президентства Віктора Януковича характеризується кадровими змінами держапарату, відновленням управлінської «вертикалі». Масштаби кадрових змін на всіх рівнях структур державного апарату після обрання Віктора Януковича на посаду Президента України перевершили «кадрові чистки», що відбувались після Помаранчевої революції й активно критикувались самим Януковичем. Колишній співдоповідач Парламентської асамблеї Ради Європи по Україні Ханне Северінсен так прокоментувала формування влади Януковичем у перші два місяці каденції: «Я дуже занепокоєна. Я завжди знала, що в Україні вразлива демократія. Але я навіть не уявляла, що за два місяці, відколи працює новий Президент, — він використав їх для того, щоб підібрати під себе уряд, скасувати результати виборів 2007 року, повністю підкорити собі Вищу раду юстиції, Верховний Суд, СБУ і навіть парламент».

Саме в цей час органи юстиції України починають обмінюватимуться досвідом проведення державних реформ у правовій сфері, а також законотворчої діяльності з органами юстиції Російської Федерації.

Пріоритетами у діяльності системи юстиції у той час стає: удосконалення законодавчого регулювання реалізації конституційних прав і свобод людини; реформування системи правосуддя, реформування кримінальної юстиції, реформування системи виконання покарань, удосконалення правових засад запобігання та протидії корупції, підвищення рівня примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб), запровадження ефективних механізмів захисту прав і законних інтересів стягувача у виконавчому провадженні, подальше реформування системи нотаріату з метою створення єдиного нотаріату, формування системи безоплатної правової допомоги, удосконалення міжвідомчої координації із захисту інтересів держави в судах України, здійснення адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, створення єдиної системи державної реєстрації прав на нерухоме майно і визначення Міністерства юстиції спеціально уповноваженим органом у цій сфері. [6]

Інституційні та функціональні трансформації системи юстиції України свідчать про зміну підходів до розуміння сутності самого поняття «юстиції» і дають можливість сформулювати власне визначення поняття «юстиції», як сукупності органів Міністерства юстиції та його територіальних органів, їх діяльність у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини, примусового виконання рішень судів та інших органів, надання громадянам нотаріальних послуг, у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та реєстрації актів цивільного стану, у тому числі система безоплатної правової допомоги.

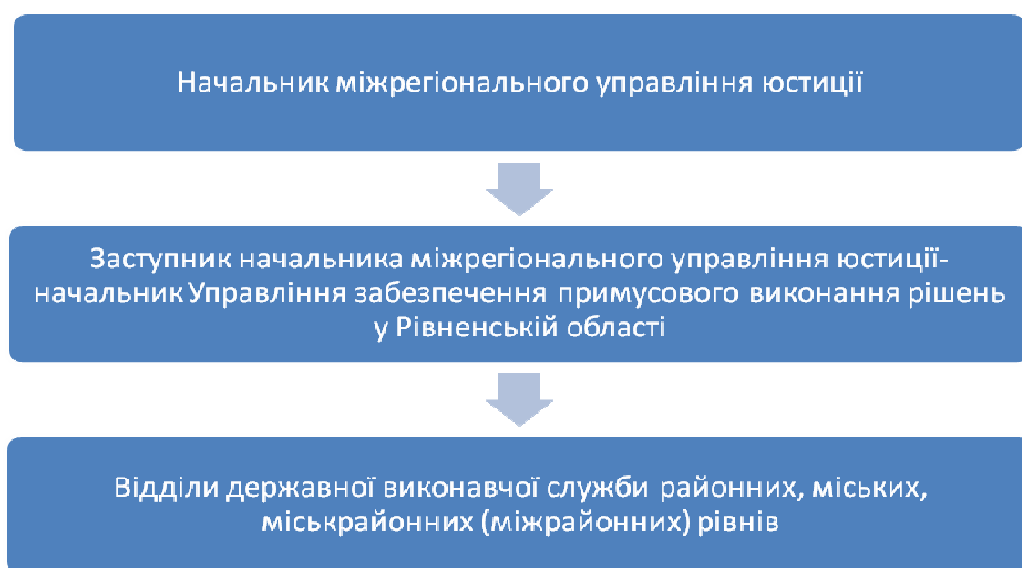
Сучасне визначення сутності поняття «юстиції» можна сформулювати так: юстиція – це система органів та установ, що входять до складу міністерства юстиції та його територіальних органів, основним завданням яких є реалізація державної правової політики, державної політики з питань банкрутства, у сферах державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх об'яжень, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, друкованих засобів масової інформації; забезпечення реалізації державної політики у сферах організації примусового виконання рішень судів та інших органів; забезпечення роботи нотаріату.

Реформування органів юстиції 2019-2020 років також свідчить про зміну підходів до розуміння сутності органів юстиції та їх функціонального спрямування.

Так, утворення восьми міжрегіональних територіальних управлінь юстиції: Західного міжрегіонального - з центром у м. Львів, Південно-Західного – з центром у м. Івано-Франківськ, Центрально-Західного управління – з центром у м. Хмельницький, Центрального – з центром у м.Київ, Північно-Східного міжрегіонального з центром у м.Суми, Південно- Східного – з центром у м. Дніпро, Південного міжрегіонального управління – м.Одеса та Східного з центром у м.Харків, свідчать про територіально-географічний принцип побудови міжрегіональних управлінь юстиції та критерії їх об'єднання.

Аналіз організаційно-штатних структур новоутворених територіальних органів юстиції України свідчить про відсутність єдиного підходу до побудови управлінської вертикалі в середині управління. Особливості утворення та функціонування окремих структурних підрозділів в результаті реформування свідчать про зміну пріоритетів діяльності органів юстиції, а відтак і зміну сучасних підходів до розуміння сутності поняття «юстиція».

Так, передові позиції по функціоналу займає система органів державної виконавчої служби. Схема побудови їх структури не передбачає функціонування на рівні міжрегіонального управління юстиції самостійного структурного підрозділу, що реалізує державну політику у сфері примусового виконання рішень судів та інших органів. На території кожної з трьох областей, що входять до міжрегіонального управління юстиції функціонує Управління забезпечення примусового виконання рішень. (див.рис. 1).

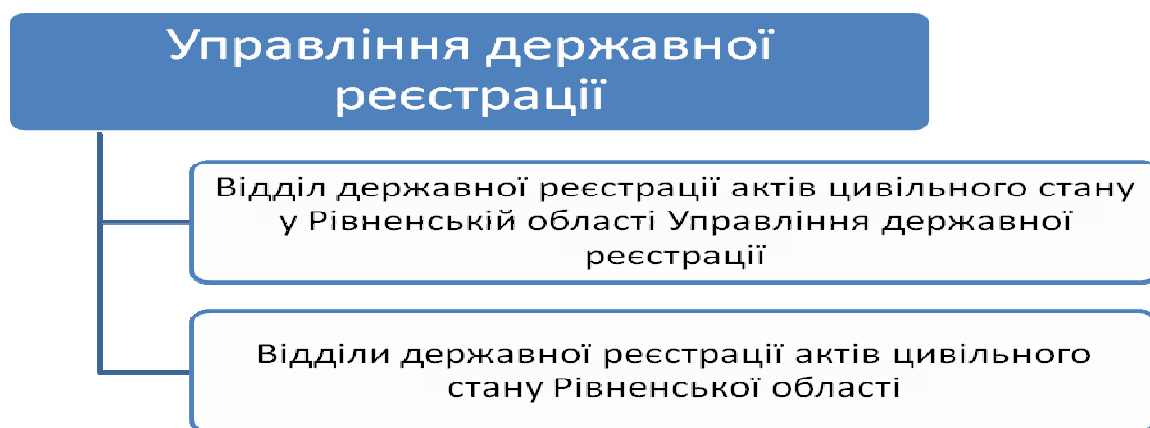

Рис. 1. Схема управлінського підпорядкування в системі ДВС

Абсолютно інші принципи побудови системи підпорядкування та координації органів державної реєстрації актів цивільного стану, відповідно до норм чинного законодавства у сфері державної реєстрації, зумовлюють свої особливості при формуванні організаційно-штатної структури Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Львів). Проаналізувавши таку структуру можна зробити висновок, що функції щодо державної реєстрації актів цивільного стану та державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та громадських формувань виконують структурні підрозділи у кожній з трьох областей.

Відділи державної реєстрації актів цивільного стану в кожній з трьох областей, що входять до міжрегіонального управління координуються та контролюються структурним підрозділом відповідного спрямування обласного рівня, який в свою чергу входить до складу самостійного структурного підрозділу міжрегіонального рівня. (див.рис. 2).

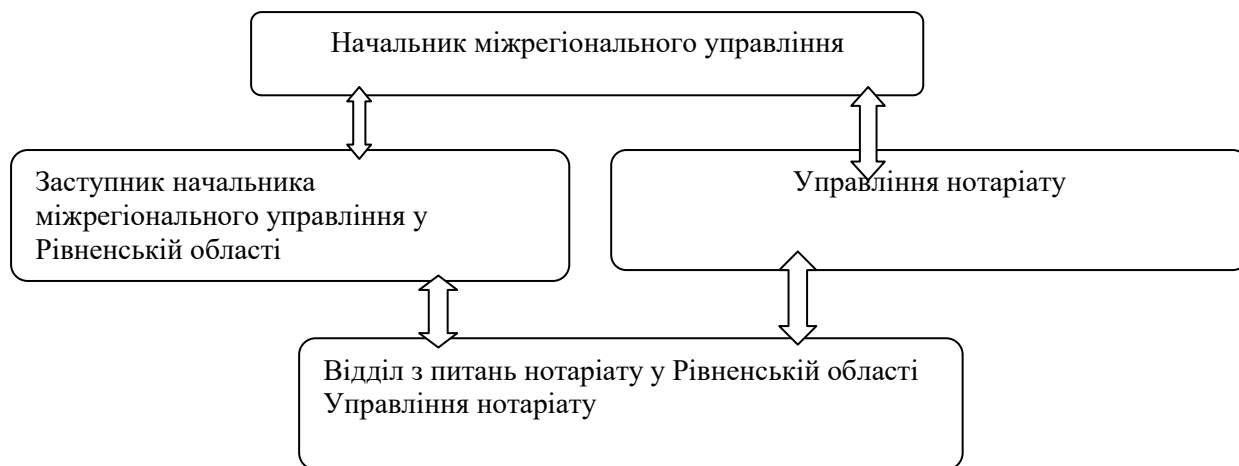

Рис. 2. Схема побудови управлінської вертикалі в органах ДРАЦС

Крім того, в державному управлінні Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Львів) є ще одна модель розміщення векторів підпорядкованості та контролю, що свідчить ще про одну особливість організаційно-штатної структури Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Львів).

Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції (м.Львів) має складну систему вертикального управління. Зокрема, основний керівник установи має постійне місце роботи м. Львів. Проте у Рівненській та Волинській областях найвищими посадовими особами є заступники начальника Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції у Рівненській та Волинській областях. У м. Львів функціонують самостійні структурні підрозділи, а у Рівненській та Волинській областях структурні підрозділи, що входять до складу самостійних структурних підрозділів. Дана ситуація призводить до подвійного підпорядкування ряду структурних підрозділів управління (див.рис. 3).

Рис. 3. Схема підпорядкування відділу з питань нотаріату

Ліквідація в результаті оптимізації управлінь юстиції структурних підрозділів, що відповідали за правову освіту населення та правову роботу та виключення з Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228, повноважень щодо координації діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань систематизації законодавства, здійснення методичного керівництва правовою роботою, координація діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністрацій, а також державних підприємств, установ, організацій та державних господарських об'єднань, навчальних закладів із питань щодо правової освіти населення, свідчить про відмову від радянських принципів побудови функціоналу в системі юстиції України. [6]

Висновки. Поняття юстиції складне і багатогранне. На розуміння сутності даного поняття завжди впливали ряд чинників. Це історичний етап розвитку державності, факт незалежності та суверенності, зміна політичної влади в державі, вектор міжнародної співпраці. Всі ці чинники впливають на систему всіх органів влади в державі, у тому числі і органів юстиції. Інституційні та функціональні перетворення в системі органів юстиції України в ході Євроінтеграційних процесів, що тривають в Україні і донині, визначили напрямок трансформації сутності органів юстиції.

Аналіз сучасного стану побудови управлінських вертикалей в системі державного управління органів та установ юстиції України свідчить про відсутність уніфікованого принципу побудови ієрархічності підпорядкування. Проілюстровані системи підпорядкування по ключових сферах діяльності органів юстиції, зокрема системи органів державної виконавчої служби, органів реєстрації актів цивільного стану та установ нотаріату демонструють абсолютно відмінні одна від одної моделі управління. Дана ситуація впливає на злагодженість діяльності системи органів юстиції, спрямованої на реалізацію державної політики.

Перспективою подальших наукових досліджень у цьому напрямку є визначення пріоритетних напрямків підвищення результативності реформування органів юстиції України на шляху Євроінтеграції, зокрема в контексті створення єдиного в Україні органу примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) – Державної виконавчої служби та переходу до єдиного (приватного) нотаріату.

Список використаних джерел.

1. Висновок № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи Страсбург від 26 вересня 1995 року. Дата оновлення: 26.09.1995 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (дата звернення: 23.11.2020).
2. Гусарева О.С. Юстиція як складова правових систем сучасних країн світу та України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2010. 16 с.
3. Гусарева О.С. Особливості сучасного право розуміння юстиції. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. Запоріжжя, 2011. № 1. – С. 20–24. – URL: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-1-2011/3.pdf> (дата звернення: 18.11.2020).
4. Железняк Н. А. Правові та організаційні форми діяльності Міністерства юстиції України у здійсненні державної правової політики (теоретичні та практичні питання) : автореф. дис... к. юрид. н. Київ, 2005. 21 с.
5. Мерза О.І. Теоретичні підходи до розуміння сутності юстиції в сучасних умовах. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2. С.58-64.
6. Міністерством юстиції визначено пріоритети своєї діяльності на 2010 рік. <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvom-yustitsii-viznacheno-prioriteti-svoei-diyalnosti-na-2010-rik-11506>.
7. Оліференко С.В. Становлення органів юстиції в контексті українського державотворення. Збірник наукових праць. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 34. С. 128-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_15 (дата звернення: 15.11.2020).
8. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. Дата оновлення: 04.11.2018 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
9. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23 червня 2005 року № 2713-IV. Дата оновлення: 20.03.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
10. Про органи реєстрації актів цивільного стану : Закон України від 24 грудня 1993 року № 3807-XII. Втрата чинності від 27.07.2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3807-12#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
11. Про приєднання України до Статуту Ради Європи : Закон України від 31 жовтня 1995 року № 398/95-ВР. Дата оновлення: 31.10.1995 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-vr#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
12. Про Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 18 вересня 1996 року № 840/96. Втрата чинності від 30.12.1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840/96#Text> (дата звернення: 20.11.2020).
13. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. Дата оновлення: 12.06.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p#Text> (дата звернення: 23.11.2020).
14. Скорочено кількість територіальних управлінь юстиції. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-malyuska-skorocho-kilkist-teritorialnih-upravlin-yusticiyi>.
15. Федькович О.В. Роль органів юстиції в організації та забезпеченні функціонування системи правосуддя : дис... канд. юрид. наук: 12.00.10. НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. Київ, 2007. 222с.
16. Тюрін С.Є. Становлення системи органів юстиції в період незалежності України. Форум права. 2013. № 1. С.1043-1050.
17. Юридична енциклопедія / редкол. : Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6 : Т.Я. 499 с.

References.

1. Parliamentary Assembly of the Council of Europe (1995), Opinion No. 190 (1995) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on Ukraine's application to join the Council of Europe Strasbourg of 26 September 1995. Date updated: 09/26/199, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_590#Text (Accessed 23 Nov 2020).
2. Husarieva, O.S. (2010), "Justice as a component of legal systems of modern countries of the world and Ukraine", Ph.D. Thesis, 12.00.01, Kyiv, Ukraine, P.16.

3. Husariev, O.S. (2011), "Features of modern law understanding of justice", *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky. Zaporizhzhia*, vol. 1, pp. 20–24, available at: <http://www.law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-1-2011/3.pdf> (Accessed 18 Nov 2020).
4. Zhelezniak, N. A. (2005), "Legal and organizational forms of activity of the Ministry of Justice of Ukraine in the implementation of state legal policy (theoretical and practical issues)", Ph.D. Thesis, Kyiv, Ukraine, P. 21.
5. Merza, O.I. (2018), "Theoretical approaches to understanding the essence of justice in modern conditions", *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2, pp.58-64.
6. The Ministry of Justice, The Ministry of Justice has set priorities for its activities for 2010 , available at: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/ministerstvom-yustitsii-viznachenoprioriteti-svoei-diyalnosti-na-2010-rik-11506>.
7. Oliferenko, S.V. (2013), "Formation of justice bodies in the context of Ukrainian state formation", *Zbirnyk naukovykh prats. Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, vol. 34. S. 128-134. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_34_15 (Accessed 15 Nov 2020).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On the National Program for Adaptation of the Legislation of Ukraine to the Legislation of the European Union", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text> (Accessed 23 Nov 2020).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine "On the State Penitentiary Service of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (Accessed 28 Nov 2020).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine "On the bodies of registration of civil status acts", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3807-12#Text> (Accessed 23 Nov 2020).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (1995), The Law of Ukraine "On Ukraine's accession to the Statute of the Council of Europe", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/398/95-vr#Text> (Accessed 23 Nov 2020).
12. President of Ukraine (1996), Decree of the President of Ukraine "On the Regulations on the Ministry of Justice of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840/96#Text> (Accessed 20 Nov 2020).
13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the Regulation on the Ministry of Justice of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p#Text> (Accessed 23 Nov 2020).
14. Cabinet of Ministers of Ukraine, "The number of territorial departments of justice has been reduced", available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/denis-malyuska-skorocheno-kilkist-teritorialnih-upravlin-yusticiyi>.
15. Fedkovich, O.V. (2007), "The role of the judiciary in organizing and ensuring the functioning of the justice system", Abstract of Ph.D. dissertation, 12.00.10., NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho. Kyiv, Ukraine, P. 222.
16. Tiurin S.Ye. (2013), "Formation of the system of justice bodies during the period of independence of Ukraine", *Forum prava*, vol. 1, pp.1043-1050.
17. Shemshuchenko, Yu. S. And others (2004), *Yurydychna entsyklopediia* [Legal encyclopedia], Ukrainska entsyklopediia im. M. P. Bazhana, vol. 6, P.499.

Стаття надійшла до редакції 08.07.2021 р.